CEX чи DEX: чому трейдери досі обирають централізовані перпи - і що змушує їх переходити на Solana

Після приблизно двох років у скальпінгу я прийшов до простого висновку: трейдер рідко обирає біржу через одну конкретну перевагу.

Низька комісія сама по собі не змусить активного трейдера перейти на іншу платформу. Високе кредитне плече теж не є достатньою причиною. А сам факт того, що кошти знаходяться у власному гаманці, для багатьох залишається другорядним, поки централізована біржа дає швидке виконання, глибокий стакан і передбачувану поведінку системи.

Саме тому сьогодні CEX-перпи - Binance, Bybit та інші централізовані біржі - залишаються основним вибором для значної частини активних скальперів.

Але водночас Solana створила середовище, у якому DEX-перпи перестали виглядати просто як експеримент для DeFi-ентузіастів. Протоколи на кшталт Drift і Jupiter намагаються вирішити головну проблему DEX: дати трейдеру досвід, максимально близький до CEX, але без необхідності повністю віддавати контроль над капіталом централізованій платформі.

Тому правильне питання сьогодні звучить не «що краще - CEX чи DEX?».

Правильніше запитати: **у який момент переваги DEX стають достатньо великими, щоб трейдер погодився відмовитися від переваг CEX?**

Чому трейдери досі обирають CEX-перпи?

Для активного скальпера біржа - це передусім інструмент виконання.

Коли я відкриваю позицію, мене цікавить не те, наскільки красиво біржа розповідає про свою технологію. Мене цікавить:

- чи виконається ордер саме тоді, коли потрібно;
- який буде реальний fill;
- наскільки глибокий стакан;
- який spread;
- чи не зникне ліквідність у момент різкого руху;
- наскільки швидко я зможу закрити позицію;
- чи стабільно працюватиме платформа під час волатильності.

І саме тут CEX поки що має дуже сильну позицію.

Централізовані біржі роками будували інфраструктуру навколо високочастотної торгівлі, маркет-мейкерів, API, торгових ботів, систем управління ризиками та глибокої ліквідності.

Для трейдера це створює дуже важливу річ - **передбачуваність**.

Наприклад, на Bybit funding є механізмом, який підтримує ціну perpetual-контракту близькою до спотового ринку; для багатьох контрактів розрахунок відбувається за встановленим інтервалом, наприклад кожні вісім годин.

Трейдеру не потрібно думати про блокчейн, RPC, підтвердження транзакції, gas або взаємодію зі смарт-контрактом.

Він відкриває термінал, бачить стакан, натискає Buy або Sell - і працює.

Для скальпінгу це величезна перевага.

1. Комісії vs ліквідність

На перший погляд DEX має очевидну перевагу: низькі комісії та дешеві транзакції Solana. Але для активного трейдера питання не в тому, скільки коштує сама транзакція.

Питання в **total execution cost**.

Його можна умовно розкласти так:

комісія + spread + slippage + funding + вартість помилкового виконання.

І саме останній компонент часто недооцінюють.

Уявімо дві платформи.

На першій комісія становить 0,02%, але через недостатню ліквідність ти отримуєш додаткові 0,08% slippage. На другій комісія 0,05%, але ти отримуєш майже миттєвий fill із мінімальним price impact.

Для скальпера друга платформа може бути дешевшою, хоча формально її trading fee вища. Саме тому **ліквідність важливіша за номінальну комісію**.

Drift, наприклад, використовує комбінацію DLOB, AMM та keeper-механізмів, намагаючись наблизити виконання до поведінки централізованого order book. Протокол також дозволяє налаштовувати параметри аукціону виконання ордера.

Це показує напрямок, у якому рухаються DEX: не просто «бути децентралізованими», а **зробити execution достатньо хорошим для професійного трейдера**.

2. UI/UX vs швидкість виконання

На перший погляд здається, що DEX програє CEX через складніший UX.

На CEX у користувача вже є:

- акаунт;
- баланс;
- історія;
- позиції;
- графік;
- стакан;
- ордери;
- API;
- торгові боти.

У DEX до цього додається wallet, підпис транзакцій, blockchain confirmation та взаємодія зі smart contract. Але тут відбувається цікава зміна.

DEX вже не обов'язково повинен виглядати як DeFi-продукт.

Jupiter, наприклад, сьогодні позиціонує perps як частину ширшого trading-продукту, разом зі swap, lending та іншими функціями. У документації Jupiter perps уже описуються як продукт із можливістю торгівлі з великим кредитним плечем.

Тобто UX поступово рухається від: *«Підключи wallet → поповни → розберися з DeFi»*

до: *«Підключи wallet → відкрий позицію → торгуй».*

Для DEX це критично.

Але UI все одно не є головним фактором для скальпера. Якщо красивий інтерфейс дає погане виконання — він марний. Тому для активного трейдера пріоритет виглядає приблизно так:

execution → liquidity → reliability → risk management → UX.

Саме в такому порядку DEX має завойовувати професійного користувача.

3. Funding rate vs кредитне плече

Ще одна типова помилка - порівнювати платформи лише за максимальним leverage.

Написати «тут 100x, а тут 20x» дуже легко.

Але для реального трейдера максимальне плече далеко не завжди є ключовим фактором.

Набагато важливіше:

- maintenance margin;
- liquidation price;
- funding;
- position size;
- liquidity;
- market impact.

Funding особливо важливий для трейдерів, які тримають позицію довше кількох хвилин або годин.

На CEX funding давно став стандартною частиною perpetual-механіки. Наприклад, Bybit пояснює funding як переказ між long і short позиціями, а не як комісію, яку біржа просто забирає собі.

У DEX логіка залишається схожою, але реалізація може бути іншою залежно від моделі ліквідності.

Тому я б поставив питання не так: **«Де більше leverage?»**

А так: **«Де я отримую необхідну мені capital efficiency без непропорційного збільшення liquidation та funding risk?»**

Це набагато ближче до реальної поведінки трейдера.

4. Кастодіальність vs самокастодіальність

Це, мабуть, найочевидніша перевага DEX. На CEX користувач передає біржі контроль над активами. На DEX кошти залишаються під контролем wallet, а протокол взаємодіє з ними через smart contracts. Для мене тут є важливий психологічний момент.

CEX продає трейдеру **зручність**.

DEX продає трейдеру **контроль**.

І ці речі мають різну цінність для різних людей. Якщо трейдер торгує щодня і йому потрібна максимально проста інфраструктура, він може легко прийняти кастодіальну модель. Але після історії банкрутств централізованих криптоплатформ питання: *«А де насправді знаходяться мої гроші?»* стало набагато важливішим.

Самокастодіальність не робить DEX автоматично безпечнішим. Вона просто змінює модель ризику. На CEX ти маєш контрагентський ризик біржі. На DEX додаються smart-contract, oracle, wallet та blockchain-ризики.

Наприклад, Drift прямо виділяє oracle та smart-contract/UI ризики як окремі категорії ризику для своїх DeFi-продуктів. Тобто self-custody - не «без ризику». Це **інший тип ризику**.

5. Надійність vs прозорість

Тут виникає найбільша філософська різниця між CEX та DEX.

CEX говорить: *«Довірся нашій інфраструктурі».*

DEX говорить: *«Перевір правила протоколу та дані on-chain»*.

Це принципово різні моделі.

На CEX значна частина внутрішньої логіки закрита. Користувач бачить баланс, позицію, ордери та результати, але не контролює всю інфраструктуру.

На DEX значно більше інформації може бути перевірено через blockchain та smart contracts.

Наприклад, Drift публічно описує свою систему страхового фонду, механізм ліквідацій та навіть сценарії socialized loss у випадку, якщо страхового фонду недостатньо.

Це дуже сильна властивість. Але прозорість не дорівнює надійності. Якщо smart contract має помилку, прозорий код не робить помилку менш небезпечною.

Тому CEX виграє в **операційній простоті**, а DEX — у **перевірюваності системи**.

Що насправді змусить трейдера перейти з CEX на Solana DEX?

Ось тут, на мою думку, знаходиться головна відповідь. Трейдер не переходить на DEX просто тому, що це «децентралізовано». Він переходить тоді, коли DEX починає давати **кращий trading experience**.

Є п'ять речей, які реально можуть змінити поведінку трейдера.

1. Execution, який не поступається CEX

Якщо DEX дає таку саму або кращу якість fill, різниця між платформами різко скорочується.

2. Глибока ліквідність

Низька комісія нічого не означає, якщо великий ордер рухає ціну на кілька десятків basis points.

3. Нормальний trading terminal

Професійному трейдеру потрібні не тільки Buy і Sell.

Йому потрібні:

- advanced limit orders;
- stop orders;
- TP/SL;
- позиційний менеджмент;
- order book;
- real-time data;
- швидке редагування ордерів;
- зрозуміла інформація про liquidation;
- історія виконання.

Drift уже рухається в цьому напрямку: його advanced orders зберігаються та виконуються on-chain, а keeper-мережа стимулюється для наближення виконання до CLOB-моделі.

4. Відсутність необхідності думати про blockchain

Це одна з найбільших UX-проблем.

Трейдер хоче думати: «Який у мене setup?»

а не: «Чи вистачить SOL на transaction fee? Чи правильно підключився wallet? Чому транзакція ще не підтвердилась?»

Чим більше DEX приховує цю технічну складність без втрати контролю користувача, тим ближчим він стає до CEX.

5. Достатня кількість активів

CEX має величезну перевагу в market coverage. Трейдери приходять не тільки за BTC, ETH та SOL. Вони хочуть торгувати новими наративами, альткоїнами та ринками в момент появи ліквідності.

Саме тут DEX може бути дуже сильним, оскільки permissionless-архітектура дозволяє швидше створювати нові ринки.

Що сьогодні не так із Solana perps?

На мою думку, головна проблема вже не в технології.

Проблема - **у відсутності достатньо сильної причини повністю залишити CEX**.

Трейдер може відкрити гаманець, підключитися до DEX і протестувати його.

Але після цього виникає питання: *«Навіщо мені повністю переходити, якщо Binance або Bybit вже нормально вирішують мою проблему?»*

Саме тому майбутнє DEX, найімовірніше, не полягає у простому копіюванні CEX. DEX повинен дати трейдеру щось додаткове.

Де знаходяться можливості для Solana DEX?

1. CEX-like terminal + self-custody

Це, мабуть, найочевидніша можливість. Трейдер повинен бачити інтерфейс, який за відчуттями не відрізняється від професійного CEX terminal. Але під капотом -wallet та on-chain settlement.

2. Кращий execution analytics

DEX має величезну перевагу: він може зробити виконання ордера прозорим.

Трейдеру можна показувати:

- expected price;
- actual fill;
- price impact;
- latency;
- slippage;
- liquidity source;
- execution quality.

У CEX частина цієї інформації прихована. DEX може перетворити transparency на конкурентну перевагу.

3. Краща інтеграція з on-chain екосистемою

Це те, чого CEX не може повторити повністю. На одному on-chain environment можна поєднати:

spot → perp → lending → collateral → liquidity → wallet.

Тобто трейдер отримує не просто біржу, а фінансову інфраструктуру.

4. Інструменти для професійного трейдера

Наступний етап розвитку DEX - це не ще один красивий dashboard.

Це: **API + WebSocket + advanced orders + analytics + automation + institutional-grade execution.**

Тобто DEX повинен перестати бути виключно DeFi-продуктом і стати повноцінною торговою інфраструктурою.

А що з Zeta?

Zeta - хороший приклад того, наскільки швидко змінюється цей ринок.

Протокол був одним із помітних Solana derivatives-проєктів, використовував on-chain order book і пропонував perpetual contracts. У його документації вказувалися maker/taker fees та leverage для різних активів.

Але станом на 2026 рік важливо враховувати, що **Zeta Markets припинила операційну діяльність у травні 2025 року**.

І це, на мою думку, теж важливий урок для всієї категорії DEX. Недостатньо створити технологічно сильний perpetual-протокол. Потрібна постійна ліквідність, трейдери, маркет-мейкери, хороша UX-модель і економіка, яка дозволяє екосистемі існувати довгостроково.

CEX vs DEX: що реально важливо трейдеру?

Фактор	CEX	Solana DEX
Комісії	Конкурентні	Можуть бути дуже низькими
Ліквідність	Головна перевага	Швидко розвивається, але залежить від протоколу
Execution	Дуже зріле	Стає значно кращим
UI/UX	Максимально простий	Вже близький до CEX, але wallet додає складність

Leverage	Великий вибір	Також може бути дуже високим
Funding	Зрілий механізм	Залежить від моделі протоколу
Custody	Кошти контролює біржа	Self-custody
Прозорість	Обмежена	Значно вища on-chain
Smart-contract risk	Немає для користувача напряму	Присутній
API/боти	Дуже зрілі	Швидко розвиваються
Market coverage	Дуже широка	Залежить від конкретного протоколу
DeFi composability	Обмежена	Велика перевага

Висновок

Після більше ніж двох років у трейдингу я б не ставив питання «CEX або DEX?» як вибір між хорошим і поганим продуктом.

Це вибір між двома різними пріоритетами. **CEX сьогодні перемагає там, де трейдеру потрібні ліквідність, стабільність, швидкість і максимальна простота виконання.**

DEX перемагає там, де важливі self-custody, прозорість, on-chain composability та доступ до нової фінансової інфраструктури.

І найцікавіше те, що ці дві моделі поступово зближуються.CEX стають технологічно складнішими, а DEX намагаються виглядати як CEX.

Drift розвиває механізми execution, які намагаються наблизити on-chain trading до CLOB-досвіду. Jupiter об'єднує perps із ширшою Solana trading-екосистемою.

Тому наступна битва відбуватиметься не за слово «decentralized». Вона відбуватиметься за **execution quality**.

Трейдеру не так важливо, де саме працює його позиція — у централізованій базі даних чи в smart contract. Йому важливо, щоб у момент, коли він натискає Buy або Sell, система зробила саме те, що він очікує.

І якщо Solana DEX зможуть забезпечити рівень ліквідності та execution, близький до найкращих CEX, одночасно зберігши переваги self-custody та transparency, тоді перехід із CEX на DEX стане не ідеологічним вибором.

Він стане **економічно та практично виправданим вибором для самого трейдера**.